

Posudek disertační práce

Mgr. David Studenovský: Akustické vlastnosti českých diftongů (FF UK 2012)

Počet stran: 196

Tabulky a grafy: 80

Počet příloh: 4

Práce magistra Studenovského se velmi obsáhle věnuje problematice, která dosud nebyla v popředí zájmu fonetických výzkumů, a to popisu diftongů. V současné době se však ukazuje, že potřeba zkoumat jednotky tohoto typu (zvukové segmenty s krátkou časovou změnou) narůstá, a to mimo jiné i z důvodu rozvoje nových technologií zabývajících se například rozpoznáváním řeči, řečníka či textu. Autor představuje výsledky velice důkladného empirického výzkumu akustické stavby diftongů v češtině. Klade si za úkol vymezit a ověřit postupy pro akustickou analýzu diftongů jako celistvých jednotek s důrazem na střední přechodové části. Z tohoto hlediska se snaží vyřešit a zpracovat i příslušnou metodiku výzkumu. V rámci vlastního zkoumání se pak soustřeďuje na analýzu temporálního a spektrálního složení diftongických jednotek.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části uvádí autor bohatý přehled prací o problematice diftongů: mapuje obecně známá různá vymezení pojmu diftong z hlediska fonetického i fonologického a srozumitelně vykládá i jev diftongizace a monoftongizace v jazycích. Dále se věnuje popisu diftongů v některých známých, ale i méně známých jazycích. Celá třetí kapitola první části je pak věnována diftongům v češtině, a to včetně jejich historického vývoje (str. 63 – 74). V rámci této teoretické části je třeba ocenit, že autor je schopen střizlivě posuzovat a kriticky vyhodnocovat některé závěry prostudovaných prací a eventuálně na ně navazovat (z hlediska jejich ověřování) ve svých experimentech. V druhé části se již věnuje popisu praktického výzkumu situace diftongů v češtině. Zde vyhodnocoval trvání částí diftongů (iniciální – přechodová – finální) na základě poslechové analýzy a podle změny formantů (zajímavé jsou zejména formanty F1 a F2). Dále se věnoval celkovému trvání diftongů z hlediska absolutní délky podle okolních hlásek, pozice ve slově, typu slabiky a porovnával je z tohoto hlediska s jednoduchými vokály. V dalších kapitolách této praktické části se věnuje již spektrální analýze diftongů, a to z hlediska změny spektrálního složení diftongu v lineárním časovém průběhu, tedy opět z hlediska tří částí diftongu, které získal pomocí percepčního hodnocení.

Pokud jde o praktickou část, je nutno ocenit, jak vyřešil metodický problém výzkumu. Diftong pojímá jako jednotku složenou z částí stabilních (iniciální a finální) a části přechodové (mediální), které si percepčně vymezil za pomoci charakteristik jednoduchých vokálů. Na takto vymezených částech aplikoval analýzy délky trvání, ale i spektrální analýzy, kdy průběh jednotlivých formantů (zejména F1, F2) byl v rámci celého segmentu (diftongu) automaticky rozdělen na deset ekvidistantních částí pomocí programu Praat.

Domnívám se, že tato práce přináší velmi zajímavé výsledky, které bude možné v budoucnu využít pro další aplikovaný výzkum. Určitě stojí za zmínku fakt, že přes různost chování diftongů, např. [au] oproti [eu] [ou] z hlediska poměru délky jednotlivých částí, zaujímá ve

všech případech přechodová část zhruba 20% celkového trvání. Toto zároveň odpovídá obecným tendencím diftongů v jiných jazycích, což ukazuje na skutečně stabilní roli přechodové části diftongů, která tím pomáhá vytvářet typickou charakteristiku diftongu. Výsledky analýzy trvání jednotlivých částí diftongu také podpořily (prostřednictvím srovnávání s jednoduchými vokály) tradiční představu české fonetiky o tom, že diftong se skládá ze dvou částí odpovídajících jednoduchým vokálům.

Musím konstatovat dle vlastní zkušenosti, že výzkum je založen na dobře zvoleném materiálu značného rozsahu a všechny analýzy i následná statistická zpracování výsledků byly časově i pracovníčně velmi náročné. Získané informace však určitě stojí za to.

Do budoucna by bylo vhodné zamyslet se nad dalším vylepšením metodiky (využit nové technologické možnosti) pro vytvoření algoritmu automatického zpracování spektra z hlediska popisu přechodové fáze diftongu, čehož si je autor vědom, a v tomto smyslu se vyjadřuje i v závěrech své práce. Jako jeden z námětů pro diskusi v rámci obhajoby by možná bylo zajímavé zamyslet se nad tím, nakolik jsou diftongy z hlediska sledovaných charakteristik stabilní pro jednotlivé mluvčí a zda si autor všiml nějaké variability jejich realizace mezi mluvčími apod.

Předkládaná práce z hlediska teoretického zpracování, náročnosti a rozsahu empirického výzkumu i vědeckého významu závěrů splňuje kritéria disertační práce. Doporučuji práci k obhajobě a jako podklad pro udělení titulu Ph.D.

Praha 7.5. 2012